

Adam Jaszcz*

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Polska)

OCHRONA GODNOŚCI DZIECKA W ZNOWELIZOWANYM KANONICZNYM PRAWIE KARNYM

Streszczenie: Reforma kanonicznego prawa karnego wprowadziła wiele istotnych zmian, m.in. zakwalifikowanie czynów pedofilskich jako przestępstw przeciwko godności osoby. Po promulgacji KPK/1983 uwaga w tej materii skupiała się na duchownym, który, popełniając przestępstwo na szkodę dziecka, naruszył zobowiązanie dyscyplinarne. Tymczasem dzięki godności możliwy jest optymalny rozwój dziecka, a jej pomniejszenie na skutek przemocy seksualnej jest ciężkim przestępstwem przeciwko osobie. Nowelizacja Księgi VI uwzględniła tę prawdę, przekładając ją na konkretne przepisy. Autor analizuje ochronę godności dziecka w kanonicznym prawie karnym, jej zakres, jak również godność dziecka jako wartość ontyczną na tle przepisów prawnokanonicznych. Dziecko nie jest zdolne w pełni ochronić siebie. Szczególna odpowiedzialność spoczywa więc na wspólnocie Kościoła, w szczególności na przełożonych tworzących ustawy i wcielających je w życie.

Słowa kluczowe: godność dziecka, Księga VI KPK, przestępstwa *contra sextum cum minore*, przemoc seksualna.

Wstęp

Znowelizowana Księga VI Kodeksu Prawa Kanonicznego (*Codex*, 1983, dalej: KPK/83) dotycząca sankcji karnych została promulgowana na mocy konstytucji apostolskiej *Pascite Gregem Dei* z 1 czerwca 2021 r. (Franciszek, 2021, dalej: PGD). Wielowiekową doktrynę prawnokanoniczną o ciężkości wszystkich przestępstw *contra sextum cum minore* potwierdziła istotna zmiana: przeniesiono je z tytułu *Przestępstwa przeciwko szczególnym obowiązkom* do tytułu *Przestępstwa przeciwko życiu, godności i wolności osoby* (Bernal, 2022, s. 775–777; Majer, 2023, s. 5). Tym samym ustawodawca rozstrzygnął, że na pierwszym planie znajduje się godność osoby skrzywdzonej, a nie niezachowanie zobowiązania dyscyplinarnego przez duchownego. Ochroną prawną objęto wprost godność małoletniego, w tym dziecka, co oznacza ważny krok

* Adres: ks. dr Adam Jaszcz; adam.jaszcz@kul.pl; ORCID: 0000-0003-2282-1523.

w kierunku budowania skutecznego i profesjonalnego systemu przeciwdziałania przemocy wobec najsłabszych. W przywołanym tytule nie chodzi o ochronę celibatu jako obowiązku duchownych – jest on regulowany innymi przepisami – ale o ochronę godności osobowej dzieci.

Ochrona godności dziecka w prawie kanonicznym nie wyczerpuje się w przepisach Księgi VI. Ta jednak część KPK/83 zawiera przepisy chroniące godność w jej konkretnym wymiarze, co wymaga zauważenia i omówienia. Problem postawiony w artykule dotyczy gwarancji ochrony godności dziecka w kanonicznym prawie karnym, jej zakresu, jak również analizy godności dziecka jako wartości ontycznej na tle przepisów prawnokarnych.

1. Dziecko – czyli kto?

W Księdze VI ustawodawca określił jako potencjalną ofiarę przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu małoletniego (*minor*), czyli posłużył się pojęciem technicznoprawnym zdefiniowanym w kan. 97 § 1 KPK/83. Zgodnie z powyższym za małoletniego – również w rozumieniu przepisów prawnokarnych – uważa się osobę poniżej 18. roku życia. Jednocześnie w kan. 97 § 2 KPK/83 stwierdza się, że małoletniego „przed ukończeniem siódmego roku życia nazywa się dzieckiem”. Należy zauważyć, że w całej Księdze VI ani razu nie pojawia się słowo „dziecko”, a ustawodawca konsekwentnie posługuje się pojęciem „małoletni”. Czy nie byłoby zatem właściwie, aby obok terminu „małoletni” wprowadzić do Księgi VI termin „dziecko” występujące w innych miejscach KPK/83?

Termin „dziecko” występuje powszechnie w aktach prawa międzynarodowego, natomiast – jak zauważyły E. M. Guzik-Makaruk oraz E. Wojewoda (2015, s. 29) – w krajowych porządkach prawnych częściej używa się sformalizowanych i precyzyjnych jurydycznie terminów: „małoletni”, „nieletni”, „młodociany”. Według J. Hervady (2007, s. 92) precyzyjne jurydycznie pojęcia powinny w takiej samej mierze charakteryzować system prawa kanonicznego. Uznany kanonista podkreślił, że dokładna analiza zakresu terminów, za pomocą których „ustawodawca wyraża samego siebie”, pozwala poznać jego zamiysł i intencję zawartą w każdym z użytych pojęć technicznoprawnych. Jest to zasadnicze i priorytetowe zadanie w całym systemie. Mając wiedzę na temat obszernego nauczania Kościoła – szczególnie trzech ostatnich papieży – na temat przeciwdziałania krzywdzie dzieci, pominięcie terminu dziecko, znanego i używanego w systemie, w księdze promulgowanej m.in. w celu zapobiegania nadużyciom wobec dzieci, należy ocenić krytycznie. Prawo to promulgowano w konkretnym kontekście społecznym, naznaczonym skandalami pedofilskimi,

a precyzyjność jurydyczna powinna uwzględniać, z jednej strony regulowaną rzeczywistość, z drugiej, pojęcia prawnokanoniczne przyjęte w systemie. P. Lombardía (1971, s. 27) wzywał ustawodawców, aby przyjmowali takie formuły prawne, które skutecznie przyczyniają się do „spójnego uporządkowania życia kościelnego we współczesnym świecie”. Pomimo wskazanego mankamentu nie budzi wątpliwości fakt, że idea ta przyświecała ustawodawcy reformującemu Księgę VI. Papież Franciszek stwierdził, że w kontekście gwałtownych zmian społecznych, aby skutecznie odpowiedzieć na potrzeby Kościoła na całym świecie, konieczna stała się rewizja dyscypliny karnej (PGD, s. 534–535). Jej konsekwencją są m.in.: wskazanie konkretnych kar, którymi może posłużyć się przełożony oraz poszerzenie katalogu kar ekspiacyjnych, ich usystematyzowanie i uporządkowanie w kan. 1336 KPK/83. Pominięcie terminu „dziecko” w Księdze VI nie powoduje niespójności natury legalistycznej: małoletniego przed ukończeniem siódmego roku życia nazywa się dzieckiem. Prawo kanoniczne to jednak nie tylko legalizm. Ustawy zawdzięczają swoje istnienie woli ustawodawcy, lecz swój sens zyskują dzięki społeczności, dla której są nadawane. We wspólnocie Kościoła krzywdy doznały m.in. dzieci, a zgodnie z zasadą *ius sequitur vitam*, zmieniające się życie społeczności powinno być zawsze połączone ze zmianami w prawie. Z punktu widzenia precyzyjności jurydycznej, do Księgi VI należałoby wprowadzić termin „dziecko”, będące desygmatem uzasadnionym historycznie, doktrynalnie i społecznie.

Termin „małoletni” jest antonimem terminu „pełnoletni”. Określenie to wskazuje, że dana osoba nie osiągnęła jeszcze wieku pełnoletności. W wielu porządkach prawnych przypisuje się jej status dziecka. W prawie karnym materialnym używa się tego terminu na określenie ofiary przestępstwa (Guzik-Makaruk, Wojewoda, 2015, s. 38, 40) i prawdopodobnie tą przesłanką kierował się ustawodawca, używając w Księdze VI pojęcia „małoletni” i nie posługując się konsekwentnie terminem „dziecko”.

Wskutek nowelizacji norm *De gravioribus delictis* (2010, dalej: SST/2010, art. 6, § 1, n. 1) wprowadzono kategorię osoby dorosłej *quae imperfecto rationis usu habitu pollet*. W nowym kan. 1398 § 1, 1° KPK/83 nieco zmienione sformułowanie *persona quae habitualiter usum imperfectum rationis habet* zostało przetłumaczone na język polski jako: osoba, „która na stałe używa rozumu tylko w ograniczonym zakresie”. Właściwie wyrażono ideę niedoskonałego używania rozumu, ale nie jego całkowitego nieużywania, bowiem niektórzy kanoniści błędnie określali dziecko jako osobę „nieposiadającą używania rozumu” (Sitarz, 2019, s. 96; Dullak, 2016, s. 102). W przywoływanym przez nich kan. 97 § 2 KPK/83 stwierdza się, że „małoletni przed ukończeniem siódmego roku życia [...] uważany jest za niezdolnego do kierowania swoim postępowaniem”, a „po skończonym siódmym roku życia domniemywa się, że potrafi uży-

wać rozumu”. Zawarte w drugiej części przepisu domniemanie prawne zwykłe, czyli wzruszalne, które może zostać obalone wprost lub pośrednio, nie oznacza całkowitego nieposiadania używania rozumu przed 7. rokiem życia jako zasady ogólnej. Tak samo nie stwierdza się tego w kan. 99 KPK/83, gdzie ma miejsce prawne zrównanie z dzieckiem każdego, kto „na stałe nie posiada używania rozumu”. Prawdą jest, że używanie rozumu w ograniczonym zakresie skutkuje niezdolnością do działań prawnych, jednak określanie dziecka *a priori* za osobę nieposiadającą używania rozumu jest sprzeczne ze stanem faktycznym badanym przez nauki psychologiczne i pedagogiczne i może być słusznie uznane za obraźliwe. Ustawodawca również dostrzega u dziecka używanie rozumu, gdy dopuszczane jest ono do Komunii Świętej „po uprzedniej sakramentalnej spowiedzi” (kan. 914 KPK/83). Po przyjęciu tego sakramentu dziecko nabywa obowiązek przyjmowania Najświętszej Eucharystii przynajmniej raz w roku (kan. 920 § 1 KPK/83), a jego wypełnienie zakłada procesy poznawcze adekwatne do wieku.

Zapis z kan. 1398 § 1, 1° KPK/83 *...cum minore vel cum persona quae habitualiter usum imperfectum rationis habet* pozwala na postawienie tezy, że o ile w przepisie wymieniono pełnoletniego na stałe używającego rozumu tylko w ograniczonym zakresie, o tyle za taką osobę należy też uznać małoletniego poniżej 7. roku życia (dziecko), chociaż nie jest to stwierdzone wprost. Ma to istotne konsekwencje przy wymierzaniu kary. Konieczne jest bowiem zachowanie proporcji przy kwalifikowaniu ciężkości przestępstw, i tym samym przy wymierzaniu kary, jeśli przykładowo przestępstwo dotyka osobę małoletnią w wieku 17 lat, u której domniemywa się pełne używanie rozumu i która ma większe szanse na obronę, oraz dziecko. Obydwa czyny są ciężkimi przestępstwami zarezerwowanymi dla Stolicy Apostolskiej, jednak w drugim przypadku należy wziąć pod uwagę poważne nadużycie władzy, a to domaga się surowszego ukarania (kan. 1326 – § 1, 2° KPK/83). W przypadku przemocy seksualnej wobec osoby uważanej w prawie za używającą rozumu tylko w ograniczonym zakresie – dziecka i pełnoletniego – ma miejsce wyraźna asymetria sił. Sprawca ma przewagę nad ofiarą, co utrudnia lub uniemożliwia przeciwstawienie się przemocy (Świto, 2015, s. 62). Ponadto, w sytuacji dziecka dochodzi jeszcze aspekt destrukcyjnego wpływu przestępstwa na psychikę i życie w dorosłości.

De lege ferenda należy rozważyć wprowadzenie do Księgi VI zapisu: *infans et alii minores* w miejsce terminu *minor* na oznaczenie podmiotu wykonawczego przestępstwa. Taka zmiana wyraziłaby precyzyjnie powinność cięższego ukarania przestępcy, który dopuścił się czynności zakazanej wobec małoletniego będącego dzieckiem, a także byłaby powrotem do źródeł prawa. Ciężkimi sankcjami karano w IV wieku „gwałcicieli dzieci” (*stupratoribus puerorum*) zgodnie z ustawami Synodu w Elwirze (kan. 71).

2. Gwarancja ochrony i jej zakres (kan. 1398)

Ustawodawca kościelny opisał czyn zabroniony jako *delictum committit contra sextum Decalogi praeceptum* (kan. 1398 § 1, 1° KPK/83). W celu ustalenia zakresu ochrony dziecka, stosując zasady wykładni prawa, należałoby wziąć pod uwagę kan. 18 KPK/83, zgodnie z którym „ustawy, które ustanawiają kary albo ograniczają swobodne wykonywanie uprawnień, albo zawierają wyjątek od ustawy, podlegają ścisłej interpretacji”. Ekskluzywna aplikacja takiej wykładni doprowadziłaby jednak do absurdalnych wniosków, bowiem naruszenie przykazania szóstego w świetle Pisma Świętego oznacza wyłącznie niewierność małżeńską (Miragoli, 1991, s. 238–240). Konieczne jest więc podejście holistyczne, czyli wyprowadzanie wniosków z uwzględnieniem całościowej doktryny prawnokanonicznej w tej materii. Ta z kolei od początku łączyła z szóstym przykazaniem nie tylko cudzołóstwo, ale także inne czyny zabronione o charakterze seksualnym, na co wskazują chociażby przywołane już ustawy Synodu w Elwirze.

W kan. 1398 § 1, 1° KPK/83 nie występuje klasyczne znamię czasownikowe opisujące zachowanie się sprawcy określonego typu przestępstwa i wskazujące precyzyjnie, jakich czynności konkretnie zabronił ustawodawca (Skonieczny, 2017, s. 148). W Katechizmie Kościoła Katolickiego (1992, nr 2336) stwierdza się, że „Tradycja Kościoła zawsze uważała, że szóste przykazanie obejmuje całość ludzkiej płciowości”. Za tak szerokim ujęciem czynu zabronionego w przywołanym przepisie opowiedzieli się uznani kanoniści. F. Aznar Gil (2005, s. 13nn) stwierdził, że materią przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu są wszystkie ciężkie czyny zrealizowane z pożądlivością, *iuxta* lub *contra naturam*. „Wyjątkową pojemność znamienia czasownikowego przestępstwa” dostrzegł H. Schmitz (2003, s. 387–388), który uznał ją za uargumentowaną doktrynalnie i poprawną w interpretacji kanonu. Tego samego zdania był A. Borrás (1990, s. 193), opowiadając się za uznaniem za przestępstwo każdego zewnętrznego naruszenia szóstego przykazania. Z kolei J. H. Provost (1995, s. 662) podkreślił konieczność uznawania za czyn zabroniony nie tylko klasycznie rozumianych naruszeń sfery seksualnej, ale także szeroko rozumianego molestowania seksualnego, manipulacji oraz oszustw na tle seksualnym. Za czynność wykonawczą przestępstwa należy więc uznać jakikolwiek czyn zewnętrzny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, a grzech ciężki, bez którego nie może być mowy o przestępstwie kanonicznym, determinuje znamię czasownikowe komentowanego przestępstwa (por. kan. 1321 § 2 KPK/83). Znamię to zostało wypełnione, jeśli doszło do czynności lubieżnej w obecności drugiej osoby, włącznie z szeroko rozumianym molestowaniem seksualnym, manipulowaniem lub oszukiwaniem na tle seksualnym. W ten typ przestępstw wpisuje się kan.

1398 § 1, 2° KPK/83, który penalizuje uwodzenie albo nakłanianie „małoletniego [...] do ukazywania się w sposób pornograficzny lub do uczestniczenia w rzeczywistych bądź symulowanych przedstawieniach pornograficznych”.

Gwarancja ochrony dziecka obejmuje swoim zakresem czyny opisane w kan. 1398 § 1, 3° KPK/83. Ustawodawca stwierdza, że „...powinien być ukarany duchowny [...] który, wbrew dobremu obyczajom, nabywa, przechowuje, prezentuje lub rozpowszechnia, w jakikolwiek sposób i przy użyciu jakiegokolwiek narzędzia, pornograficzne wizerunki małoletnich”. Warunkiem popełnienia przestępstwa jest znany już z wcześniej przywołanego piśmiennictwa lubieżny charakter czynu (Borek, 2015, s. 119–120). Norma ta została wprowadzona w 2010 r. Wtedy dotyczyła jednak nabywania, przechowywania lub rozpowszechniania materiałów pornograficznych przedstawiających nieletnich poniżej 14 roku życia (SST/2010, art. 6 § 1, 2°).

Jeśli dzięki godności możliwy jest optymalny rozwój dziecka, to na drugim biegunie znajduje się pomniejszenie oraz naruszenie tej godności na skutek przemocy (Helios, Jedlecka, 2023, s. 62). Powinno mieć to praktyczne przełożenie na wolę ustawodawcy, czego najnowszym przykładem jest znowelizowana Księga VI. Ustawodawca objął ochroną najsłabszych członków wspólnoty narażonych na przemoc seksualną. Tego typu przypadki należy uznać – za L. Świto (2015, s. 62–63) – za „jedną z najbardziej odrażających form przemocy”. Narusza ona jedno z podstawowych praw człowieka – prawo do wolności i nietykalności cielesnej. Polega na wymuszaniu lub wykorzystaniu określonych zachowań seksualnych ofiary – wbrew jej woli – w celu uzyskania poczucia mocy, władzy, wartości, przyjemności seksualnej w różnorodnych odmianach i formach. Prowadzi do naruszenia godności, poczucia wartości i mocy sprawczej człowieka, który jest poddawany takim aktom.

Dziecko jako osoba ma swoją niezbywalną godność, która powinna być szanowana i promowana. Czy jednak w przypadku dzieci poniżej 7. roku życia można mówić o seksualności jako przedmiocie ochrony? Istnieją poglądy, według których dzieciom w tym wieku należy przyznać przymiot „niewinności”, rozumianej jako nieprzypisywanie im wymiaru seksualnego na tym etapie rozwojowym (Bailey, 2011, s. 70). Wbrew takim głosom badacze opisują rozwój seksualny dziecka już w pierwszych latach życia (Piotrowska, 2020, s. 21–96). Człowiek od poczęcia jest więc istotą seksualną, a seksualność należy uznać za wrodzoną funkcję organizmu, uwarunkowaną działaniami czynników biologicznych, psychicznych, społecznych, światopoglądowych i religijnych. Przemoc seksualna wobec dziecka uderza zarówno w godność jego osoby, jak i niewinność. Rozwój seksualny w tej fazie życia charakteryzuje się utajeniem i wyciszeniem impulsów seksualnych. Nie oznacza to, że dziecko jest osobą niewrażliwą na bodźce zewnętrzne, szczególnie te natury psychoseksualnej.

Zmiany ilościowe i jakościowe warunków, w jakich dokonuje się rozwój psychiczny w pierwszej dekadzie życia, określają życie seksualne w dorosłości (Piskorz, 2016, s. 37–38, 41).

Zakres ochrony w obowiązujących przepisach dotyczy godności dziecka w aspekcie intymnej i wrażliwej sfery ludzkiej seksualności. Wymierzenie słusznej kary może pomóc w znalezieniu sensu cierpienia spowodowanego nadużyciem seksualnym, a sam fenomen poszukiwania tego sensu – w tym przypadku przy pomocy kościelnego wymiaru sprawiedliwości – ujawnia prawdę o tym, że człowiek jest osobą obdarzoną niezbywalną godnością (Jan Paweł II, 1984, n. 9).

3. Godność dziecka jako wartość ontyczna na tle przepisów prawnokarnych

Właściwe rozumienie godności powinno przekładać się na sposób i metody realizowania misji Kościoła we współczesnym świecie i tym samym kształtować system prawa. Kanoniczne prawo karne nie tylko przeżywa obecnie swój renesans, spowodowany poważnym kryzysem instytucjonalnym, ale zmierza też w jasno określonym kierunku wyznaczonym przez najwyższego ustawodawcę. Za istotną charakterystykę znowelizowanych przepisów należy uznać ochronę godności dziecka jako wartości ontycznej.

Ontyczna godność dziecka jest tą samą wartością, która dotyczy człowieka jako takiego. Bycie dzieckiem jest bowiem etapem życia, a nie konstytutywnym komponentem ontologicznym osoby. Godność wpisana jest we właściwość osoby i konstytuuje się w istocie podmiotowości człowieka. Jako rozpoznana i uznana wartość ma charakter normatywny – jest stałym punktem odniesienia, stanowiąc ciągle wezwanie do postrzegania jej w odniesieniu do rzeczywistości (Proniewski, 2021, s. 119–120).

Aspekt ontyczny został dostrzeżony przez ustawodawcę reformującego Księgę VI. Zgodnie z kan. 1311 § 1 KPK/83 „Kościół posiada przyrodzone i własne prawo karcenia sankcjami karnymi wiernych, którzy popełnili przestępstwo”. Dodano też nieistniejący wcześniej § 2, według którego przełożony „obowiązany jest strzec i promować dobro samej wspólnoty oraz poszczególnych wiernych przez miłość pasterską, przykład życia, radę i zachętę oraz, w razie potrzeby, także przez wymierzanie lub deklarowanie kar”. Prawo do karaniania jako *nativum ius* wynika z samej struktury Kościoła, będącego wspólnotą ludu Bożego, wyposażonego w organy hierarchiczne, mającego do dyspozycji to wszystko, co służy do zachowania jedności i tożsamości. Lud Boży tworzą wierni, którym przysługuje godność jako fundament wszystkich praw podmiotowych. Zagwarantowanie tych praw buduje jedność i tożsamość i jest ono

obowiązkiem organów hierarchicznych. Przełożeni powinni wymierzać kary zgodnie z kan. 1398 KPK/83, ale też promować godność dziecka przez miłość pasterską, przykład życia, radę i zachętę.

Dziecko nie istnieje w relacji do abstrakcyjnego i bezimiennego świata, lecz w relacji do osób przyjmujących nową osobę oraz do Boga–Osoby. Według Ratzingera (2005, s. 33–48) przekroczenie liczby pojedynczej zawiera się z konieczności w pojęciu osoby. To personalistyczne podejście określa najgłębszy fundament godności dziecka. Decyzję najwyższego ustawodawcy o przeniesieniu przestępstw *contra sextum cum minore* z tytułu *Przestępstwa przeciwko szczególnym obowiązkom* do tytułu *Przestępstwa przeciwko życiu, godności i wolności osoby* należy uznać za realizację tej personalistycznej i uniwersalnej zasady. Ustawodawca nie odnosi bowiem osoby skrzywdzonej do abstrakcyjnej i ogólnie pojmowanego świata, ale do Boga–Osoby i do osób tworzących wspólnotę. Już w pierwszym zdaniu konstytucji reformującej Księgę VI papież Franciszek stwierdził, że obowiązkiem pasterzy jest „paść trzodę Bożą według Boga”, a w innym miejscu podkreślił, że „poszanowanie i przestrzeganie dyscypliny karnej jest obowiązkiem całego Ludu Bożego” (PGD, s. 534, tłum. własne), czyli wspólnoty osób wierzących prowadzonych przez hierarchię. W nowej optyce to nie abstrakcyjna instytucja wyposażona w prawo i organy hierarchiczne gwarantuje ochronę dziecka, ale osoby tworzące wspólnotę, każdy według swojego stanu i urzędu, przyjmują osobę i chronią jej godność. Ujęcie personalistyczne należy uznać za konieczny komponent skutecznego systemu ochrony dzieci i innych małoletnich.

Odniesienie dziecka do Boga–Osoby determinuje ukierunkowanie jego samego, w tym także intymności i seksualności, na życie nadprzyrodzone. Bóg tak stworzył człowieka, że od początku dał mu siebie samego za cel. Dlatego też celem prawa kanonicznego jest nie tylko to, co uznaje się za wspólne wszystkim legislacjom, tzn. zachowanie należytego porządku społecznego oraz zagwarantowanie praw subiektywnych, ale także ukierunkowanie na zbawienie dusz (Grocholewski, 2004, s. 26). Konsekwencją wykorzystania seksualnego bywa nierzadko odchodzenie od wiary i Kościoła. Kan. 1398 KPK/83 chroni życie dziecka w jego intymności i seksualności, i w tym konkretnym aspekcie powieli dyspozycję kan. 1752 KPK/83 obejmującego ochroną życie nadprzyrodzone.

Podsumowanie

W godność osobową dziecka uderza każde naruszenie jego integralności fizycznej, psychicznej oraz moralnej. Człowiek na tym etapie życia ma ograniczoną możliwość obrony lub też pozostaje całkowicie bezbronny, co w praktyce

wiąże się z niezdolnością do wyrażenia pełnej zgody na działania ze strony osoby dorosłej, także w sensie prawnym. Ochrona godności dziecka w tej delikatnej i intymnej materii została zagwarantowana m.in. w kan. 1398 KPK/83, w którym ustawodawca opisał czyny zabronione. Na podstawie tych przepisów kompetentna władza ma obowiązek pociągnięcia do odpowiedzialności karnej tych duchownych, którzy dopuścili się przestępstwa.

W przepisach należy dostrzec ochronę godności dziecka jako wartości ontycznej. Ujęcie personalistyczne pozwala na rozumienie Kościoła nie tyle jako instytucji wyposażonej w prawo i organy hierarchiczne, ale jako lud Boży – wspólnotę osób prowadzonych przez hierarchię, przyjmującą osobę dziecka i ochraniającą jego godność. Tak rozumiany Kościół może stworzyć skuteczny system ochrony dzieci i innych małoletnich.

Przepisy prawnokarne chronią godność dziecka w wymiarze jego seksualności, jednak tylko wtedy, gdy jest ono zagrożone jako potencjalna ofiara przestępstwa. Penalizacja określonych czynów, wszelkie wytyczne dotyczące zadośćuczynienia i naprawienia szkody, mają działać prewencyjnie i nieść konkretną pomoc. Naruszenie integralności dziecka w sferze seksualnej może jednak zaistnieć w okolicznościach, gdy sprawca nie działa świadomie i w celach lubieżnych, co z kolei uznaje się za konieczne do stypizowania czynu jako przestępstwa. Jak potraktować przypadek, gdy sprawca co prawda przekracza zewnętrznie ustawę karną, ale przekroczenie to nie jest ciężko poczytalne (*imputabilitas moralis*), np. na skutek choroby psychicznej? Czy to zwalnia osoby w Kościele z udzielenia konkretnej pomocy? Zwalnia bowiem przełożonych z powinności ukarania sprawcy.

Ochrona prawna to działania podejmowane w celu ochrony porządku prawnego i praw podmiotowych przyznanych i gwarantowanych wiernemu na drodze normatywnej. Gdy jest to konieczne i możliwe, porządek prawny przywraca się przy pomocy sankcji karnych. Kara ma na celu m.in. zadośćuczynienie i przywrócenie sprawiedliwości. Należy rozważyć *de lege ferenda* wprowadzenie gwarancji ochrony dla dziecka, którego godność osobowa w sferze seksualnej została pogwałcona poprzez czyn podmiotu niepodlegającego przepisom prawnokarnym. Taki przepis mógłby znaleźć się jako § 3 w kan. 392 KPK/83 jako jeden z obowiązków biskupa czuwającego nad utrzymywaniem jedności i karności kościelnej.

Bibliografia

- Aznar Gil Federico, 2005, *Delitos de los clérigos contra el sexto mandamiento*, Universidad Pontificia Salamanca, Salamanca.
- Bailey Reg (red.), 2013, *Pozwólmy dzieciom być dziećmi. Niezależny raport na temat komercjalizacji i seksualizacji dzieciństwa*, wyd. pol., tłum. Ewa Konofol, Stowarzyszenie Twoja Sprawa, Warszawa.
- Bernal José, 2022, *Noción de delito y delitos en el nuevo Libro VI reformado*, Ius Canonicum, nr 124, s. 775–777.
- Borek Dariusz, 2015, *Sextum Decalogi praeceptum w kanonicznym prawie karnym aktualnie obowiązującym*, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej, Tarnów.
- Borras Alphonse, 1990, *Les Sanctions dans l'Église: commentaire des canons 1311–1399*, Tardy, Paris.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 1983, Acta Apostolicae Sedis, nr 75, pars II: 1–317. Znowelizowana Księga VI: Acta Apostolicae Sedis, nr 113, s. 537–555, tłum. pol.: *Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, 2022, Pallottinum, Poznań.
- Dullak Kazimierz, 2016, *Praesumptio w Kodeksie Jana Pawła II z 1983 roku*, Prawo Kanoniczne, nr 3, s. 97–121.
- Franciszek, 2021, *Constitutio Apostolica "Pascite gregem Dei" qua Liber VI Codicis Iuris Canonici reformatur*, Acta Apostolicae Sedis, nr 113, s. 534–637.
- Grocholewski Zenon, 2004, *Specyfika prawa Kościoła katolickiego. Referat wygłoszony z okazji otrzymania tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, dnia 7 maja 2004*, Poznańskie Studia Teologiczne, nr 17, s. 19–33.
- Guzik-Makaruk Ewa M., Wojewoda Ewelina, 2015, *Dziecko, nieletni, małoletni, młodociany, pełnoletni – podstawowe zagadnienia terminologiczne na tle systemu prawa*, w: *Wybrane prawne i medyczne problemy ginekologii dziecięcej*, : Ewa M. Guzik-Makaruk, Violetta Skrzypulec-Plinta, Jacek Szamatowicz (red.), Temida 2, Białystok, s. 29–49.
- Helios Joanna, Jedlecka Wioletta, 2023, *Kryterium godnościowe w ochronie pokrzywdzonych przemocą seksualną w dzieciństwie – kilka uwag na kanwie instytucji przedawnienia*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka, nr 22, s. 50–74.
- Hervada Javier, 2007, *Introducción al estudio del Derecho canónico*, Ediciones Universidad de Navarra, Pamplona.
- Jan Paweł II, 1984, *List apostolski „Salvifici doloris”*, Libreria Editrice Vaticana, Rome.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1992, Pallottinum, Poznań.
- Kongregacja Nauki Wiary, 2010, *Normae de gravioribus delictis*, Acta Apostolicae Sedis, nr 102, s. 419–434; tekst polski w: Kongregacja Nauki Wiary, *Modyfikacje wprowadzone do tekstu „Normae de gravioribus delictis”*, „L'Osservatore Romano” 326 (2010), s. 53–56.
- Lombardía Pedro, 1971, *Principios y técnicas del nuevo Derecho Canónico*, Ius Canonicum, nr 21, s. 22–36.
- Majer Piotr, 2023, *Kanoniczna odpowiedzialność biskupa w związku z czynami podległych mu duchownych*, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II. Wydawnictwo Naukowe, Kraków.
- Miragoli Egidio, 1991, *Il confessore e il „de sexto”. Prospettiva giudica*, Quaderni di Diritto Ecclesiale, nr 2, s. 238–258.
- Piotrowska Karolina, 2020, *Rozwój seksualny dzieci*, Natuli, Szczecin.
- Piskorz Renata, 2016, *Seksualność dziecka w wieku wczesnoszkolnym*, Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce, nr 1(39), s. 37–48.
- Proniewski Andrzej, 2021, *Godność dziecka nieredukowalną wartością ontyczno-wychowawczą*, w: *Dziecko w historii – między godnością a zniewoleniem. Tom 1. Godność jako fundament*

- praw człowieka*, Elwira J. Kryńska, Łukasz Kalisz, Agnieszka Suplicka (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 117–136.
- Provost James H., 1995, *Offenses against the Sixth Commandment: toward a Canonical Analysis of Canon 1395*, *The Jurist*, nr 2, s. 632–663.
- Ratzinger Joseph, 2005, *Znaczenie osoby w teologii*, *Personalizm*, nr 8, s. 33–48.
- Schmitz Heribert, 2003, *Sexueller Mißbrauch durch Kleriker nach kanonischem Strafrecht*, *Archiv für Katholisches Kirchenrecht*, nr 172, s. 380–391.
- Sitarz Mirosław, 2019, *Prawa dziecka w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Wybrane zagadnienia*, *Kościół i Prawo*, nr 1, s. 85–99.
- Skonieczny Piotr, 2017, *Przestępstwo cięższe przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z małoletnim – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, *Prawo Kanoniczne: Kwartalnik Prawno-Historyczny*, nr 1, s. 135–175.
- Synod w Elwirze, 1844-65, *Canon 71*, w: Jacques Paul Migne, *Patrologiae cursus completus, series latina*, Apud Garnieri Fratres, Paris, kol. 161.0686C.
- Świto Lucjan, 2015, *Penalizacja przemocy seksualnej w prawie polskim i w prawie kanonicznym*, *Forum Teologiczne*, t. 16, s. 61–75.

Protection of the Dignity of the Child in the Amended Penal Canon Law

Summary: The reform of the penal canon law introduced many significant changes, including qualifying paedophilic acts as crimes against the dignity of a person. After the promulgation of the CCL/1983, attention in this matter focused on a clergyman who, by committing a crime to the detriment of a child, violated a disciplinary obligation. Meanwhile, thanks to dignity, optimal development of the child is possible, and its diminishment as a result of sexual violence is a most grave crime against a person. The amendment to Book VI took this truth into account, translating it into specific provisions. The author analyses the protection of the dignity of the child in penal canon law, its scope, as well as the dignity of the child as an ontic value against the background of penal law provisions. A child is not capable of fully protecting itself. A special responsibility, therefore, rests on the community of the Church, in particular on the superiors who create laws and implement them.

Keywords: child dignity, Book VI CCL, crimes *contra sextum cum minore*, sexual violence.